

18 Μαρτίου 2016

Η θρησκευτική ζωή των ανθρώπων της Βατυλής

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Οι εκκλησίες της

Βατυλής

Το 1946 η Βατυλή είχε τρεις εκκλησίες. Η πιο μεγάλη ήταν η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και βρισκόταν στο κέντρο του χωριού. Οι άλλες εκκλησίες ήταν της Αγίας Βαρβάρας που βρισκόταν στο νότιο μέρος της Βατυλής και η εκκλησία της

Παναγίας, που βρισκόταν έξω από το χωριό βορειοανατολικά, στο δρόμο Βατυλής - Σίντας στην τοποθεσία γνωστή ως «Στεφάνι».

Η εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ κτίστηκε το 1950 κοντά στην Εκκλησία της Παναγίας. Αυτές ήταν οι εκκλησίες που υπήρχαν το 1974 όταν έγινε η Τουρκική εισβολή στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1974. Οι ονομαστικές μέρες των Αγίων αυτών εορτάζονταν με μεγάλη μεγαλοπρέπεια κάθε χρόνο.

Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου

Ιστορία

Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου είναι μια μεσαιωνική εκκλησία, ίσως του 16ου αιώνα ή ακόμα πιο παλιά, γιατί υπάρχει σ' αυτή μια πολύ γνωστή εικόνα της Παναγίας («η Παναγία της Βατυλής»), η οποία είχε ζωγραφιστεί κατά τα τέλη του 16ου αιώνα στη Βενετία. Η εικόνα ήταν δωρεά του Πρωτοπαπά Γεώργιου (γνωστού τοπικά ως Παπαγιώρκη) από τη Βατυλή προς την εκκλησία του χωριού του, όπου υπήρξε ο πρωτόπαπας ή βασικός ιερέας. Η εκκλησία είχε τόσο ολοκληρωτικά αναστηλωθεί το 1856 που μόνο ένα κομμάτι της αυθεντικής μεσαιωνικής της κατασκευής απέμεινε στον τοίχο της νότιας πλευράς και στη δυτική Γοτθική της πύλη. Τα όμορφα λεπτεπίλεπτα χαρακτηριστικά της πελεκημένης πέτρας της Γοτθικής δυτικής πύλης δεν χάθηκαν ούτε έπειτα από τα χρόνια που έμεινε παραμελημένη κάτω από την Τουρκική κατοχή, μετά το εφιαλτικό καλοκαίρι του 1974.

Χαρακτηριστικά Αρχιτεκτονικής

Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου αποτελείται από ένα μόνο κυρίως ναό καλυμμένο με μια κυλινδρική στέγη υποβασταζόμενη κατά μήκος από 6 εγκάρσιες αψίδες που στηρίζονται με τη σειρά τους στους βόρειους και νότιους τοίχους. Υπάρχουν τρεις είσοδοι από τις οποίες η βασική είναι στη νότια πλευρά, ενώ οι άλλες δυο βρίσκονται στη βόρεια και δυτική πλευρά. Το Ιερό Βήμα, το οποίο στις Ελληνορθόδοξες Εκκλησίες βρίσκεται πάντοτε ανατολικά (για να βλέπει ανατολικά προς την Ιερουσαλήμ) έχει μια ημισφαιρική στέγη, η οποία στηρίζεται σε ένα κυκλικό κτισμένο τοίχο. Υπάρχει μια μικρή είσοδος στο ιερό από τη νότια πλευρά, κατά μήκος της οποίας βρίσκεται ένας αψιδωτός πρόναος. Αυτός λειτουργούσε ως στήριγμα για τις αψίδες της στέγης, αλλά χρησίμευε επίσης για τη συνάθροιση του εκκλησιάσματος μετά τη λειτουργία. Το στολισμένο πολυεπίπεδο καμπαναριό είχε δύο καμπάνες, μια μικρή και μια πολύ μεγαλύτερη καμπάνα που μπορούσε να ακουστεί από παντού στο χωριό και στα γύρω χωράφια. Η καμπάνα αυτή ήταν γνωστή για τον μελωδικό της ήχο.

Εικονοστάσι

Η νότια άκρη του εικονοστασίου, που χώριζε το ιερό από την υπόλοιπη εκκλησία, περιλάμβανε μια τεράστια εικόνα του Αγίου Γεωργίου, η οποία τοποθετείται στις αρχές του 19ου αιώνα. Αυτή η εικόνα είχε ζωγραφιστεί πάνω από μια πιο παλιά που φαίνεται να ήταν μέρος της παλαιότερης μεσαιωνικής εκκλησίας. Ολόκληρο το εικονοστάσι, το οποίο αποτελείτο από ξύλινα πλαίσια σκαλισμένα με πολύπλοκο τρόπο, ελλείπει παντελώς σήμερα και παραμένει μόνο ο γυμνός τοίχος που σχημάτιζε το νότιο μέρος του εικονοστασίου. Είναι εδώ που βρισκόταν η τεράστια εικόνα του Αγίου Γεωργίου. Στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου βρισκόταν και η φημισμένη εικόνα της Παναγίας του 16ου αιώνα, η οποία επέζησε της Τουρκικής εισβολής του 1974 λόγω του ότι εκείνες τις μέρες αποτελούσε μέρος Έκθεσης Βυζαντινών εικόνων που διοργάνωνε ο Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου στη Λευκωσία. Δυστυχώς αυτή είναι η μοναδική εικόνα που σώθηκε μέχρι σήμερα από το ωραίο σκαλιστό εικονοστάσι με τις πολλές παλιές εικόνες του Ναού του Αγίου Γεωργίου.

Η εικόνα της Παναγίας της Βατυλής δείχνει την Παρθένα Μαρία να κάθεται σε ένα ψηλό σε σχήμα κουβά θρόνο με το Θείο Βρέφος να κάθεται στο αριστερό της γόνατο, σύμφωνα με το κυπριακό ύφος όπως αναφέρει ο Rice (1937). Στα δεξιά της Παρθένου Μαρίας είναι ο Άγιος Νικόλαος με εκκλησιαστικά ράσα και στα αριστερά της ο Άγιος Γεώργιος ντυμένος στρατιωτικά. Κάτω στα αριστερά φαίνεται ο Πρωτόπαπας Γεώργιος (Παπα-Γιώρκης) και η σύζυγός του Αχελού, ενώ μπροστά βρίσκεται ο γιος τους Αλοΐσιος ο οποίος κρατά, μαζί με τον ξάδελφό του Γεώργιο στα αριστερά, ένα βιβλίο στο οποίο ήταν γραμμένη η αφιέρωση. Πίσω από τον Γεώργιο φαίνεται ο πατέρας του ο Φραγκίσκος (αδελφός του Πρωτόπαπα

Γεώργιου) με σταυρωμένα τα χέρια στο στήθος (σημείο που φανερώνει ότι ήταν αποθανών) και δίπλα ο άλλος του γιος. Ο Φραγκίσκος ζούσε και αυτός με την οικογένεια του στη Βενετία. Το βιβλίο με τις Ελληνικές επιγραφές είχε ζωγραφιστεί μετά τον θάνατο του Αλοΐσιου. Ο Πρωτόπαπας Γεώργιος αφιέρωσε την εικόνα αυτή της Ενθρονισμένης Θεοτόκου στην Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στο χωριό που γεννήθηκε, τη Βατυλή. Αυτή η εικόνα είναι γνωστή και ως «η Μαύρη Παναγία», επειδή στο πέρασμα του χρόνου είχε μαυρίσει από τον καπνό του θυμιάματος της εκκλησίας. Όταν συντηρήθηκε από ειδικούς φάνηκε η ωραία εικόνα της Παναγίας. Το μέγεθος της εικόνας είναι 109 εκ. X 130 εκ. Σήμερα φυλάσσεται και εκτίθεται στο Βυζαντινό Μουσείο του Ινστιτούτου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου III.

Η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας

Η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας ήταν πολύ μικρότερη από αυτή του Αγίου Γεωργίου αν και ο αρχιτεκτονικός της ρυθμός ήταν παρόμοιος. Κτίστηκε το 1912, την ίδια χρονιά που είχε τελειώσει το κτίσιμο της εκκλησίας της Παναγίας στην άλλη άκρη της Βατυλής. Ο υπέρμαχος για το κτίσιμο της Εκκλησίας της Αγίας Βαρβάρας ήταν ο Χατζη-Αυξέντης από τη Βατυλή που ζούσε στο νότιο μέρος της Βατυλής. Η στέγη της Αγίας Βαρβάρας στηρίζεται σε τρεις βασικές πέτρινες πελεκητές ασίδες με κυκλικό εσωτερικό τόξο, ενώ η οροφή είναι επικληνής με κεραμίδια.

Το 1956 η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας είχε αναστηλωθεί κυρίως με χρήματα που έστειλαν οι απόδημοι της Βατυλής που ζούσαν στις ΗΠΑ. Ο Γεώργιος Χατζη-Χαραλάμπους Χατζη-Φάνης, ήταν η δύναμη πίσω από την συλλογή αυτών των χρημάτων καθώς επίσης και για τη διαχείριση του έργου. Εκτός από τις αναγκαίες επιδιορθώσεις της στέγης και το βάψιμο της εκκλησίας, οι βασικές προσθήκες ήταν το νέο καμπαναριό με τη νέα καμπάνα και ένας αψιδωτός πρόναος μπροστά στην κυρία είσοδο. Η ανοιχτού χρώματος καφέ πουρόπετρα που χρειαζόταν για τις προσθήκες μεταφέρθηκε από την Ορόκλινη, ένα χωριό κοντά στη Λάρνακα.

Η εκκλησία της Παναγίας

Η μικρή εκκλησία της Παναγίας βρισκόταν ακριβώς έξω από τη Βατυλή στα βορειοανατολικά, στο δρόμο Βατυλής-Σίντας στην περιοχή που είναι γενικά γνωστή ως «Στεφάνι» και πιστεύεται ότι αυτή ήταν η αρχική τοποθεσία του κτήματος του ιδρυτή της Βατυλής, Στέφανου Βατυλή. Κτίστηκε την ίδια χρονιά (1912) με την Εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας. Έχουν ενδιαφέρον οι συνθήκες με τις οποίες κτίστηκαν οι δύο αυτές εκκλησίες στη Βατυλή. Σύμφωνα με τον Χριστόδουλο Λεωνίδα, μερικά χρόνια πριν το 1912 οι κάτοικοι της Βατυλής

ήθελαν να κτίσουν μια νέα εκκλησία. Η μια ομάδα με επικεφαλής τον Χατζη-Αυξέντη ήθελε την εκκλησία να είναι αφιερωμένη στην Αγία Βαρβάρα και να κτιστεί στο νότιο μέρος του χωριού, κοντά στο σπίτι του. Η άλλη ομάδα με επικεφαλής τον Χατζη-Γιώργο Χατζη-Χαραλάμπους Ζαχαριάδη ήθελε η εκκλησία να είναι αφιερωμένη στην Παναγία και να κτιστεί στο βορειοανατολικό μέρος του χωριού στην περιοχή Στεφάνι. Οι κάτοικοι της Βατυλής (τότε ψήφιζαν μόνο οι άντρες) συνεδρίασαν για να αποφασίσουν τι να κάμουν. Η συνάντηση έγινε στο καφενείο που βρισκόταν στον χώρο που ήταν το σπίτι του Αυξέντη Χατζη-Νικόλα (Αύξεντου). Έπειτα από πολλή συζήτηση και καυγάδες δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν σε ένα κοινό έργο και έτσι η κάθε ομάδα προχώρησε και έκτισε τη δική της εκκλησία. Οι δύο εκκλησίες τέλειωσαν το 1912.

Ο Χατζη-Γιώργος ζήτησε να ταφεί στην αυλή της εκκλησίας της Παναγίας και όχι στο Ελληνικό Ορθόδοξο Κοιμητήριο που βρισκόταν εκεί κοντά. Έπειτα από κάποια αντίδραση από τις αρχές, τελικά πραγματοποιήθηκε η επιθυμία του. Είναι ο μόνος που είναι θαμμένος στην αυλή της εκκλησίας.

Η εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ

Αυτή είναι η πιο μικρή από τις τέσσερις εκκλησίες της Βατυλής και βρίσκεται πολύ κοντά στην εκκλησία της Παναγίας. Η εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ κτίστηκε στις αρχές του 1950 με τις προσπάθειες του τότε Μουχτάρη (Κοινοτάρχη) της Βατυλής, Μιχαήλ Χ. Ζαχαριάδη. Αυτή η εκκλησία είναι κτισμένη στα θεμέλια άλλης πιο παλιάς εκκλησίας.

Οι παλιές εκκλησίες της Βατυλής

Άγιος Νικόλαος

Η παλιά Μεσαιωνική εκκλησία του Αγίου Νικολάου βρίσκεται εκεί που αργότερα κτίστηκε το τουρκικό τζαμί. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς πότε έγινε αυτό αλλά οι Τούρκοι άρχισαν να καταφθάνουν στη Βατιλή το 1571. Σύμφωνα με τον Goodwin (1985), το τζαμί είναι κτισμένο στα θεμέλια της Εκκλησίας του Αγίου Νικολάου και η μετακίνηση του μικρότερου σε αριθμό αλλά περισσότερο προνομιούχου τουρκικού πληθυσμού στο δυτικό μέρος της Βατυλής (Τουρκική συνοικία) από το ανατολικό (Ελληνική συνοικία) έγινε πολύ πριν τον ερχομό των Βρετανών το 1878.

Άγιος Θωμάς

Ο Άγιος Θωμάς ήταν μια μικρή εκκλησία που βρισκόταν στο νοτιο-δυτικό μέρος της Βατυλής, στον παρακαμπτήριο δρόμο της Βατυλής. Η εκκλησία φαίνεται ότι κτίστηκε σε ένα μικρό κομμάτι γης που φαίνεται να έχει κοπεί στα δυο από την

επιλεγμένη οριοθέτηση του νέου δρόμου. Η εκκλησία είχε αφιερωθεί στον Απόστολο Θωμά, αλλά δεν γνωρίζουμε την ημερομηνία που είχε κτιστεί. Η ιστορία της πηγαίνει πίσω στα μεσαιωνικά χρόνια αλλά δυστυχώς τα στοιχεία έχουν χαθεί. Κανένας ζωντανός δεν θυμάται την ύπαρξη της εκκλησίας αυτής και ούτε γνωρίζουμε ακριβώς πότε σταμάτησε να υπάρχει

Ερείπια Μεσαιωνικών Εκκλησιών

Σύμφωνα με τον Jeffery (1983) ένα μίλι περίπου προς βορρά της σημερινής τοποθεσίας της Βατυλής (την τοποθεσία «Στεφάνι») βρίσκεται ο χώρος που ήταν κτισμένο το μεσαιωνικό χωριό της Βατυλής. «Εδώ, ανάμεσα στους σωρούς από πέτρες και σκουπίδια μπορεί κανείς να βρει τα ίχνη πολλών μεσαιωνικών εκκλησιών. Ο χώρος έχει πολύ ενδιαφέρον αν και είναι εντελώς καταστραμμένος. Ήταν ίσως η μεσαιωνική κατοικία που ανήκε στην οικογένεια Μοντολίφ και αργότερα στη γνωστή οικογένεια των Ντερ Νόρες».

Η μεσαιωνική τοποθεσία «Στεφάνι» βρίσκεται σε απόσταση λιγότερη του ενός μιλίου βορειοανατολικά της Βατυλής. Σύμφωνα με ερασιτέχνες αρχαιολόγους πολλά ερείπια εκκλησιών βρέθηκαν στον χώρο αυτό αλλά αυτά δεν έχουν καταγραφεί με συστηματικό τρόπο. Λέγεται ότι τα θεμέλια των Εκκλησιών της Παναγίας και του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο «Στεφάνι» τοποθετήθηκαν πάνω σε παλαιότερες μεσαιωνικές εκκλησίες.

Σύμφωνα με τον Χαράλαμπο Χατζη-Αντώνη (Σιαμαντούρα), ιστορικό της Βατυλής, ακριβώς βόρεια της μεσαιωνικής τοποθεσίας «Στεφάνι» βρίσκονται τα ερείπια του Αγίου Στράτιου και του Αγίου Φώτιου. Επίσης στα βορειο-ανατολικά βρίσκονται τα ερείπια του Αγίου Δημητρίου.

Η γιορτή της Μεγαλομάρτυρος Αγίας Βαρβάρας στις 4 Δεκεμβρίου

Η μέρα της Αγίας Βαρβάρας γιορτάζεται στις 4 του Δεκέμβρη. Τη μέρα αυτή γινόταν λειτουργία στη μικρή εκκλησία, η οποία ήταν πάντοτε υπερπλήρης από το πλήθος των πιστών. Πολλοί από τους ενορίτες που δεν μπορούσαν να μπουν στην εκκλησία, έμεναν στην αυλή και στον προθάλαμο. Τοποθετούσαν την εικόνα της Αγίας Βαρβάρας κοντά στην πόρτα της εκκλησίας, ώστε οι πιστοί να μπορούν να ανάβουν ένα κερί και να προσεύχονται έστω και αν δεν υπήρχε χώρος για όλους στην εκκλησία. Γύρω από τους χώρους και τα δρομάκια της εκκλησίας υπήρχαν πολλοί μικροπωλητές που πωλούσαν σχεδόν τα πάντα, από φαγητό μέχρι γλυκά και παιχνίδια. Ήταν αυτοί που έρχονταν από τα βουνίσια χωριά για να πωλήσουν κρασί, “σουτζούκο”, μέλι, διατηρημένα φρούτα σε δοχεία, ξηρούς καρπούς και όλων των ειδών τα δικά τους προϊόντα. Ήταν αυτοί που πωλούσαν λουκουμάδες,

σιάμιση, παστελλάκι και μαχαλλεπί. Μπορούσε επίσης κανείς να βρει αποξηραμένο και καπνιστό κρέας όπως κυπριακά λουκάνικα και λούντζα. Υπήρχαν επίσης τυχερά παιγνίδια με κατάλληλα βραβεία για τους νικητές. Ολόκληρη τη μέρα επικρατούσε μια ατμόσφαιρα γιορτής. Όλοι, μικροί και μεγάλοι διασκέδαζαν πολύ. Αυτή την ειδική μέρα δίδονταν χρήματα στα παιδιά από τους γονείς και τους στενούς συγγενείς τους για να αγοράσουν το δώρο που τους άρεσε από το πανηγύρι.

Η γιορτή του Αγίου Γεωργίου στις 23 Απριλίου

Η πανήγυρη τη μέρα της γιορτής του Αγίου Γεωργίου στις 23 Απριλίου ήταν πιο μεγάλη από αυτή της Αγίας Βαρβάρας. Ολόκληρη η αυλή της εκκλησίας ήταν συνήθως γεμάτη από τα πλήθη του κόσμου που κατάκλυζε ακόμα και τις παρόδους. Οι μικροπωλητές που διαφήμιζαν τα προϊόντα τους δημιουργούσαν μια εορταστική ατμόσφαιρα που διαρκούσε όλη τη μέρα. Μπορούσες να αγοράσεις σχεδόν τα πάντα, αλλά συνήθως εκείνα που τραβούσαν το ενδιαφέρον ήταν τα φαγώσιμα που δεν ήταν διαθέσιμα κάθε μέρα. Αυτά προέρχονταν από άλλες περιοχές της Κύπρου και ήταν ξεχωριστά προϊόντα των χωρικών που ταξίδευαν από πανήγυρη σε πανήγυρη, προτιμώντας ιδιαίτερα αυτές που τραβούσαν τον περισσότερο κόσμο, για να τα πωλήσουν.

Η διοργάνωση ιπποδρομιών τη μέρα του Αγίου Γεωργίου ήταν παράδοση στο χωριό και αποτελούσε ένα ξεχωριστό γεγονός. Ο Άγιος Γεώργιος ήταν Ρωμαίος στρατιώτης που προσηλυτίστηκε στον Χριστιανισμό και παρουσιάζεται στις εικόνες πάντοτε καβάλα στο άλογο του. Οι ιπποδρομίες ήταν ένας τρόπος με τον οποίο οι χωρικοί τιμούσαν τον προστάτη τους Άγιο. Στη Βατυλή εκτρέφανε πολλά καλά άλογα και πολλά από αυτά μεγάλωναν ειδικά για να πάρουν μέρος στις ιπποδρομίες τη μέρα της γιορτής του Αγίου Γεωργίου. Σύμφωνα με τον Σπύρο Χατζη-Γιώρκη Σκαρπάρη οι πρώτες ιπποδρομίες διοργανώνονταν στον δρόμο Λευκωσίας έξω από τη Βατιλή. Όταν ο δρόμος αυτός ασφαλοστρώθηκε, οι ιπποδρομίες μετακινήθηκαν στην περιοχή που ονομαζόταν «Λισιήνες».

Η γιορτή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στις 6 Σεπτεμβρίου

Η εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ ήταν μια πολύ μικρή εκκλησία έξω από τη Βατυλή, στην τοποθεσία «Στεφάνι» στον δρόμο Βατυλής - Σίντας πολύ κοντά στην εκκλησία της Παναγίας. Η μικρή αυτή εκκλησία λειτουργούσε μόνο στις 6 του Σεπτεμβρίου, τη μέρα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Τη μέρα αυτή γινόταν πανηγύρι, παρόμοιο με τα άλλα πανηγύρια που πραγματοποιούνταν στο χωριό.

Η γιορτή της Γέννησης της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου

Η μικρή εκκλησία της Παναγίας ήταν κτισμένη έξω από τη Βατυλή, στην

τοποθεσία «Στεφάνι» στον δρόμο Βατυλής - Σίντας. Λειτουργούσε μόνο μια φορά τον χρόνο, τη μέρα της Γέννησης της Θεοτόκου, στις 8 του Σεπτεμβρη. Τη μέρα αυτή γινόταν πανήγυρη στους χώρους που ανήκαν στην εκκλησία και που ήταν πολύ μεγάλοι σε σύγκριση με το μικρό μέγεθος της εκκλησίας. Εκεί έφταναν πολλοί μικροπωλητές που πωλούσαν τις πραμάτειες τους στους πιστούς που προσέρχονταν στην εκκλησία μαζί με τις οικογένειες τους.

Βιβλιογραφία: «Η Βατυλή που γνώριζα» - Του Χαράλαμπου (Χάρη) Γ. Χάρη.

Πηγές: vatyli.com.cy- churchofcyprus.org.cy